

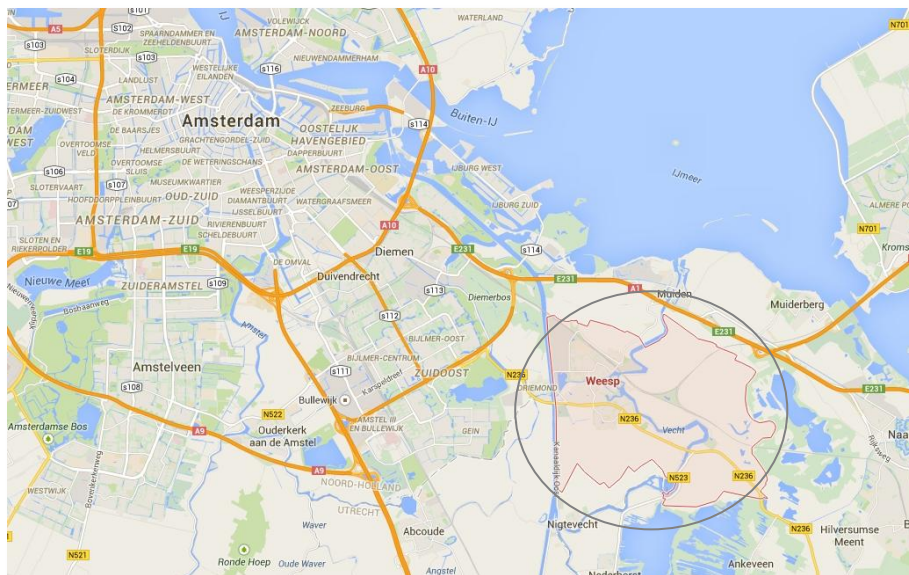

Inhoud

Hoofdstuk 1	Inleiding	5
1.1	Algemene gegevens	5
1.2	Plan van Onderzoek	5
Hoofdstuk 2	Bouwgeschiedenis	7
2.1	Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis	7
2.2	Bouwgeschiedenis	7
2.3	Architect	11
Hoofdstuk 3	Bouwhistorische beschrijving	13
3.1	Context/situering	13
3.2	Bouwmassa/structuur	13
3.3	Constructie	13
3.4	Exterieur	13
3.5	Interieur	15
Hoofdstuk 4	Waardestelling	17
4.1	Inleiding	17
4.2	Interne waardestelling	17
4.2.1	Exterieur	17
4.2.2	Constructie	17
4.2.3	Interieur	17
4.3	Waarderingsplattengronden	19
Hoofdstuk 5	Advies	21
Colofon	.....	23
Bijlagen	.....	25
Bijlage 1	Bouwtekeningen 1874-1900	27
Bijlage 2	Bestek uit 1874	29

Afbeelding 1 – kaart met de ligging van gemeente Weesp ten opzichte van Amsterdam (afbeelding: Google Maps).

Afbeelding 2 – ligging van de St. Laurentiuskerk aan de Herengracht, gezien vanuit het zuiden (afbeelding: Bing Maps).

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 *Algemene gegevens*

In verband met leegstand en aanstaande herbestemming van de St. Laurentiuskerk te Weesp is Hylkema Consultants verzocht om een bouwhistorische verkenning.

Project: St. Laurentiuskerk

Projectnr.: 0397

Adres: Herengracht 16
1382 AE WEESP

Gemeente: Weesp

Kad. gemeente: Weeso

Kad. sectie/nr.: A/2121

Monument: gemeentelijk

Nr.: G 0700-03

1.2 *Plan van Onderzoek*

Een bouwhistorische verkenning is, zoals de naam al aangeeft, een verkennend onderzoek naar de historische opbouw van een object. Binnen de kaders van het onderzoek worden de zichtbare onderdelen van het object bekeken en beoordeeld naar materiaalgebruik en constructiewijze, om vervolgens tot een samenhangende interpretatie te komen van de te vermoeden bouwgeschiedenis. Daarnaast wordt beperkt archiefonderzoek uitgevoerd om die bouwgeschiedenis te duiden aan de hand van historische afbeeldingen.

Naast een bezoek aan het object is gebruik gemaakt van bronnen als waswaar.nl en is het gemeentearchief van Weesp bezocht. Tevens is algemene historische informatie gevonden op internet over de Laurentiuskerk en het oeuvre van architect Theo Asseler.

Afbeelding 3 – circa 1825, kadastrale minuut met de locatie van de Laurentiuskerk omcirkeld. De kerk heeft een voorloper gekend van een schuilkerk uit 1793 (afbeelding: watwaswaar.nl).

Afbeelding 4 – circa 1825, uitsnede uit de kadastrale minuut. Op de kaart is de huidige contour van de kerk geprojecteerd. Te zien is dat de rechter zijgevel en de achtergevel zijn gefundeerd op de oude Achterherengracht en de watergang die in verbinding stond met de Herengracht. Waarschijnlijk heeft deze omstandigheid te maken met de huidige funderingsproblemen (afbeelding: watwaswaar.nl).

Hoofdstuk 2   Bouwgeschiedenis

2.1   *Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis*

De Laurentiuskerk is gelegen aan de Herengracht. Deze gracht ligt binnen de historische contouren van de vestingstad Weesp, waarvan de geschiedenis teruggaat tot 1355 toen Weesp stadsrechten kreeg. Bewoning van deze plek gaat terug tot het begin van onze jaartelling. In de 17de eeuw werd gestart met de aanleg van vernieuwde vestingwerken, waarvan nog vier bastions en de forten Ossenmarkt en Uitermeer resteren. Aan het eind van de 19de eeuw, in 1892, ging Weesp onderdeel uitmaken van de Stelling van Amsterdam. In 1959 werd Weesp als vestingstad opgeheven.

2.2   *Bouwgeschiedenis*

De kerk is in 1876 gebouwd als driebeukige neogotische kruiskerk naar ontwerp van architect Th. Asseler. Het ontwerp uit 1874 bestond uit een kruiskerk inclusief kerktoeren, maar die toren is nooit gebouwd (zie tekeningen in **bijlage 1**). De huidige kerktoeren dateert van 1900 en is gebouwd naar ontwerp van A. Bruning. De kerk verving een voorloper die als schuilkerk in 1793 was gebouwd op de plek van een toen leegstaande branderij aan de Herengracht.¹ In het gemeentearchief is nog het bestek uit 1874 aanwezig (zie **bijlage 2**).

Uit het bouwarchief van de gemeente blijkt dat de kerktoeren in 1945-'46 is voorzien van een vernieuwde fundering. De gemeten verzakkingen varieerden van 50 tot 75 mm, waarbij de zuidoostelijke hoek van de toren de grootste verzakking liet zien.

In 1962 is aan de noordwestelijke kant, ter hoogte van de bestaande sacristie, een nieuwe sacristie gebouwd waarbij de bestaande sacristie werd doorgebroken. In 1968 werd het priesterkoor vergroot waarmee het liturgisch centrum wat verder de kerk in kwam. In diezelfde periode werden ook diverse binnendeuren en de deuren van de biechtstoelen vervangen. De entree werd in 1964 gemoderniseerd en kreeg daarbij een vernieuwd portaal.

De pastorie werd ongeveer 7 jaar na de bouw van de kerk gerealiseerd, in 1883, net als de verbinding tussen pastorie en kerk. Aanvankelijk was deze ruimte als kerkenkamer in gebruik, maar werd in de zestiger jaren van de 20ste eeuw vergroot, vermoedelijk tijdens dezelfde periode als de vergroting van het priesterkoor en de sacristie. De kamer werd in 2001 gerenoveerd en ingericht als dagkapel.

---

¹ Geschiedenis van de Laurentiuskerk te Weesp:
<http://www.mwmparochies.nl/historieweesp.htm>.

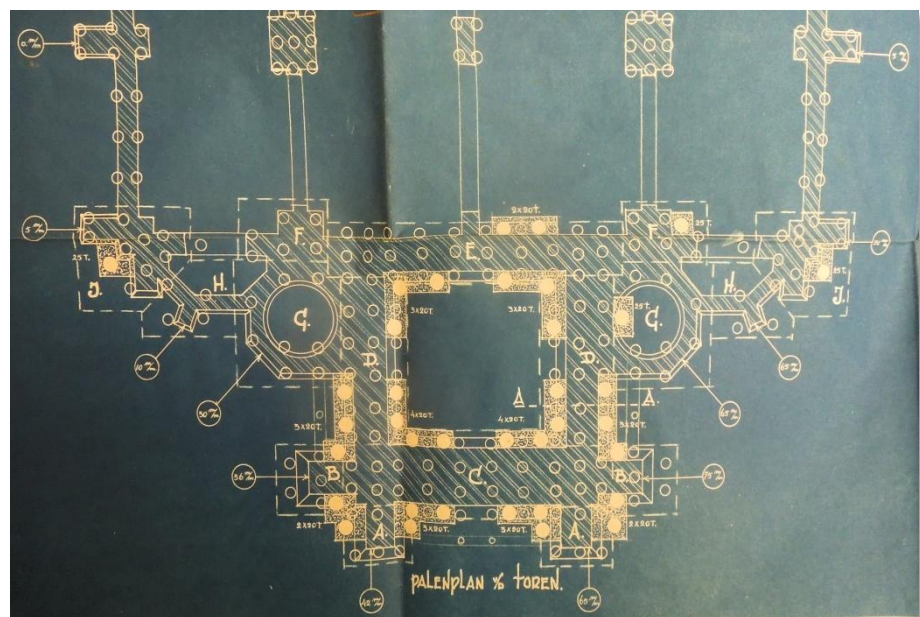
Afbeelding 6 – circa 1880, foto van de voorzijde van de kerk, voor de bouw van de pastorie in 1883 en de kerk-toren in 1900 (afbeelding: gemeentearchief 3089).

Afbeelding 5 – circa 1900, ingekleurde foto van de toren van de RK. Laurentiuskerk, met op de voorgrond de schutsluis en de Herengracht (afbeelding: gemeentearchief 03811).

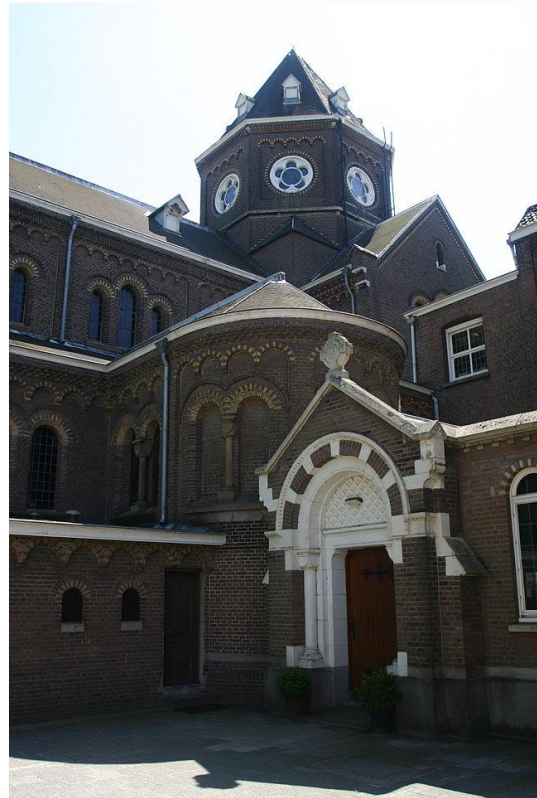
Afbeelding 7 – 1900, bouwtekening van de torenspits naar ontwerp van A. Bruning (afbeelding: gemeentearchief, inventaris H. Laurentius parochie, tek.nr. 140).

Afbeelding 8 – 1946, detail van het palenplan van de kerktoeren, met wit ingevuld de nieuwe betonpalen ter voorkoming van verdere verzakking van de toren. (afbeelding: gemeentearchief, bouwdoossier W/8995)).

Afbeelding 10 – de H. Urbanuskerk te Duivendrecht naar ontwerp van Asseler uit 1878. De kerk heeft geen monumentenstatus (afbeelding: Reliwiki).

Afbeelding 9 - O.L.V. van Altijddurende Bijstandkerk uit 1974 naar ontwerp van Asseler. De kerk is Rijksmonument (afbeelding: Reliwiki).

Een gedeelte van de kerkvensters is in 1911 voorzien van gebrandschilderd glas-in-lood naar ontwerp en makelij van F. Nicolas en Zn. uit Roermond. De zeven vensters rondom het koor zijn van de hand van Weesper P. van Velzen uit de jaren 1950-1960. Triomfkruis, tabernakel, doopvont en beschildering boven het oksaal zijn eveneens van zijn hand. In 1997 zijn de beschilderingen gerestaureerd door Th. Posthuma.

2.3 *Architect*

De kerk is in 1876 gebouwd naar ontwerp van Theo Asseler (1823-1879). Asseler was een neef van Theo Molkenboer en leerde het vak als bouwopzichter bij zijn oom, voor hij zich als zelfstandig architect vestigde. Molkenboer (1796-1863) was een Nederlandse architect die vooral bekend is geworden door zijn vele kerkgebouwen. Molkenboer was een van de belangrijkste architecten van het neoclassicisme en de vroege neogotiek en kwam vlak voor een eveneens belangrijke architect P.J.H. Cuypers (1827-1921).

Asseler bouwde voornamelijk rooms-katholieke kerken in het westen van Nederland. Hij wordt, evenals zijn oom Theo Molkenboer, beschouwd als een vertegenwoordiger van de zgn. stucadoorsgotiek, een vroege neogotische stijl waarin vormen uit de gotiek werden gebruikt zonder veel begrip van de gotische constructie.

Naast de Laurentiuskerk in Weesp bouwde Asselaar in diezelfde periode kerken in Roosendaal (1874, O.L.V. van Altijddurende Bijstandkerk), Wervershoof (1874, Werenfriduskerk), Den Helder (1876, O.L.V. Onbevlekt Ontvangenkerk) en Duivendrecht (1878, Urbanuskerk).

Afbeelding 11 – pastorie (links) en de Laurentiuskerk.

Afbeelding 12 – rechter zijgevel (oostgevel) en koor (noordgevel) met zicht op het oostelijk transept en vieringtoren. De oostelijke langsgevel vertoont op diverse plaatsen (omcirkeld) ernstige scheuren als gevolg van funderingsproblemen. De aard van de scheuren wijzen op een funderingsprobleem van de oostelijke langsgevel.

Hoofdstuk 3   Bouwhistorische beschrijving

3.1   *Context/situering*

De Laurentiuskerk is gelegen op een rechthoekig kavel (perceel A/4725) dat in lengterichting haaks aansluit op de Herengracht. De kerk is voorzien van een eigen perceelnummer (A/2121), evenals de naastgelegen pastorie (A/2122). De kerk is in lengterichting georiënteerd op het noorden. Rechts van de kerk loopt de Blomstraat, links de Kerklaan.

3.2   *Bouwmassa/structuur*

De neogotische kerk op kruisvormige plattegrond is opgebouwd uit drie beuken, voorzien van een vierkante toren van circa 6 bij 6 meter met achzijdige torenspits (circa 55 meter hoog). Tegen de toren en de zijbeuken zijn halfronde traptorens onder tentdaken geplaatst. Het grondplan van de kerk (exclusief toren) meet circa 18,5 bij 43 meter.

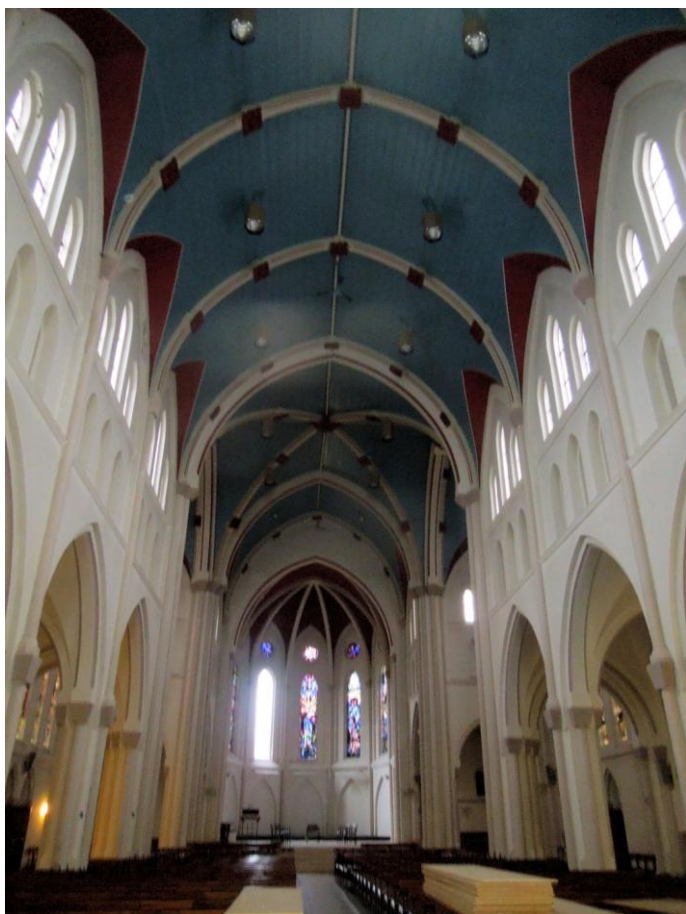
3.3   *Constructie*

De fundering van de kerk bestaat uit dubbele houten palen met kespen en langshout, waarop het metselwerk is aangebracht. Het opgaande werk is opgetrokken uit metselwerk. De zijbeuken zijn voorzien van kruisgewelven met gordelbogen en spitsvormige scheibogen, de middenbeuk van een houten spits tongewelf met gordelbogen. De kapconstructie bestaat uit houten spanten met een gordingenkap.

3.4   *Exterieur*

Het gevelmetselwerk bestaat uit donkere baksteen en de afzaten van de steunberen zijn afgedekt met natuursteen. De zes traveeën tellende zijgevels zijn voorzien van een lagere beuk waarachter de hoge middenbeuk van de kerk. De zijbeuken zijn voorzien van een met leien gedekt lessenaarsdak. De vijfde travee betreft het transept afgesloten door een topgevel waarachter een met leien gedekt zadeldak. Bij de ontmoeting van het transept met de middenbeuk is een ranke vieringtoren met spitsvormig leiendak.

De voorgevel van de kerk wordt bepaald door de vierkante toren met aan weerszijden een halfronde traptoren. De daken van kerktoren en traptorens zijn gedekt met leien. De overgang van de oorspronkelijke bouw uit 1876 en de bouw van de toren in 1900 is nog in het gevelmetselwerk, summier, te herkennen. De zandstenen elementen in de gevels zijn donker verweerd.

Afbeelding 13 – kerkzaal, met zicht op het koor.

Afbeelding 14 – zicht op de linker (westelijke) zijbeuk. De eerste drie traveeën zijn alleen uitgevoerd met glas-in-lood, bij de vierde travee is gebrandschilderd glas toegepast.

3.5 *Interieur*

De wanden van de kerk zijn uitgevoerd in witgeschilderd stucwerk, waarbij de zijbeuken voorzien van een gestucte lambrisering in blokverband, de vloer is voorzien van geel vloertegelwerk in motief. De looppaden zijn voorzien van banden waardoor een verdeling ontstaat in het vloertegelwerk.

Alle kerkvensters zijn voorzien van glas-in-lood, waarbij de vensters in de vierde en vijfde (transept) travée en rondom het koor uitgevoerd zijn met gebrandschilderde voorstellingen.

De oude sacristie is deels voorzien van de oorspronkelijke inrichting uit 1876, maar is tijdens de verbouwfase in de jaren zestig van de 20ste eeuw aangepast en versoberd.

De gewelven in de zijbeuken zijn gestuct en witgeschilderd, het gewelf van de middenbeuk is kent blauw geschilderde houten delen. De sparringen in dat gewelf door de spitsbogen in de zijgevels zijn rood geschilderd. De gordelbogen zijn wit met rode blokken en biezen beschilderd. De gewelfconstructie boven het koor is rood geschilderd, de ribben van dat gewelf wit.

Afbeelding 15 – zicht op de kerkzaal en het oksaal met schilderijen van P. van Velzen.

Afbeelding 16 – constructief probleem, zichtbaar vanaf het koor, gezien in oostelijke richting.

Hoofdstuk 4 Waardestelling

4.1 *Inleiding*

Bij het formuleren van een waardestelling wordt gebruik gemaakt van de terminologie als toegepast bij de Richtlijnen voor Bouwhistorisch Onderzoek (2009). Er kan een zgn. externe of interne waardestelling worden opgesteld. Een externe waardestelling heeft als doel om het relatieve belang van het betreffende object in relatie tot vergelijkbare objecten in kaart te brengen. Bij een interne waardestelling wordt het relatieve belang bepaald van onderdelen en aspecten van een bouwwerk of structuur door ze te benoemen als hoge, positieve of indifferente monumentwaarden.

Bij een hoge monumentwaarde is sprake van de kern van het monument; een positieve monumentwaarde heeft betrekking op de kwaliteiten die de karakteristiek ondersteunen; en bij een indifferente monumentwaarde is er sprake van latere toevoegingen die geen of zelfs een negatieve invloed hebben op het monument. Bij de hoge waarde is behoud noodzakelijk, bij de positieve waarde is behoud wenselijk. Onderdelen met indifferente waarde hoeven niet behouden te blijven, weghalen heeft soms een positief effect op de kwaliteiten van het monument.

4.2 *Interne waardestelling*

4.2.1 Exterieur

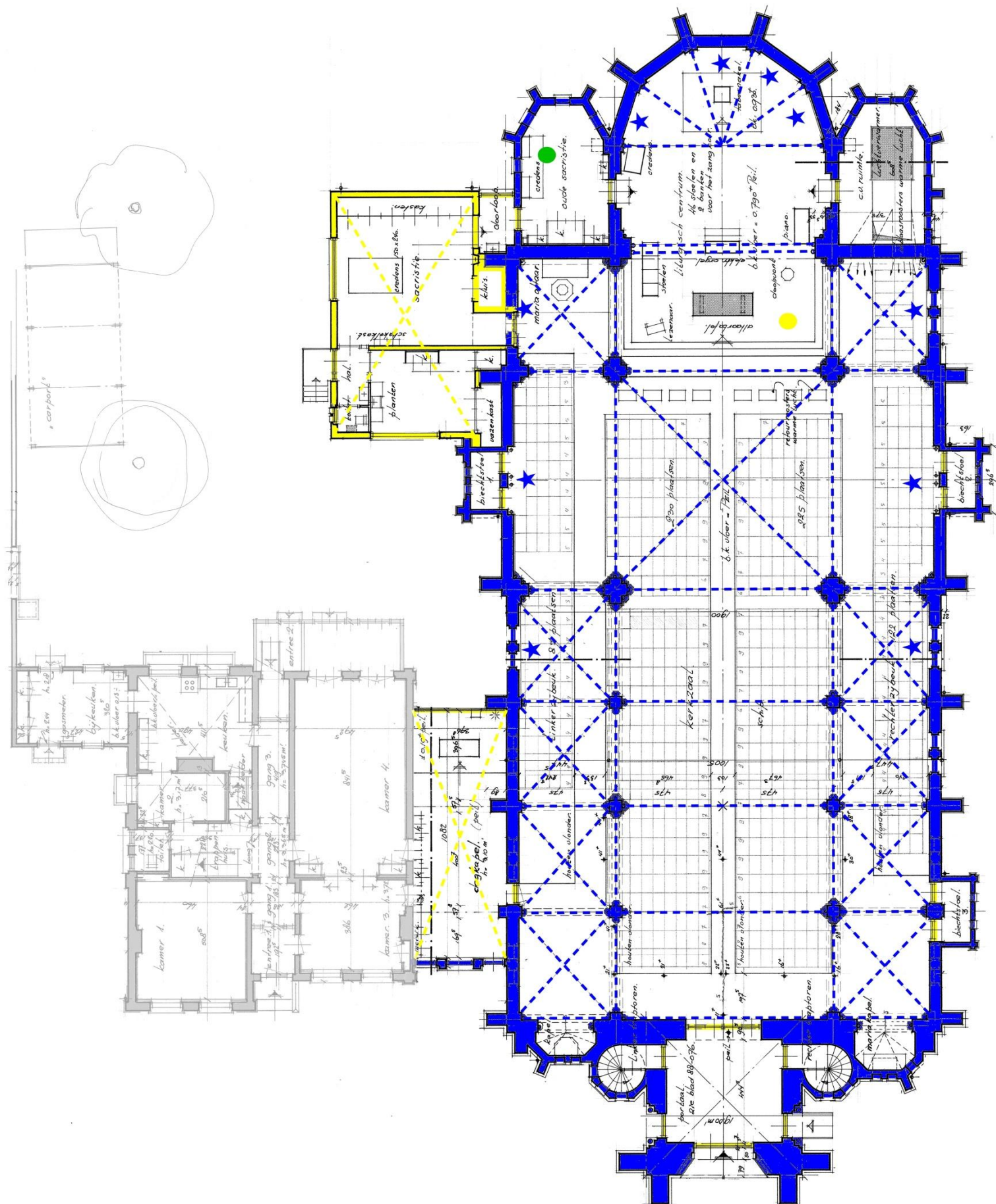
Het exterieur van de kerk is gaaf aanwezig en bestaat nagenoeg geheel uit de bouwtijd van de kerk in 1876. Aan die bouwphase is in principe een hoge monumentwaarde toegekend. De toegepaste architectuurstijl en materialen zijn echter niet onderscheidend. Van het exterieur springt de toren het meest in het oog vanwege het beeldbepalende karakter ervan voor de stad Weesp.

4.2.2 Constructie

De historische constructie van de kerk is nagenoeg geheel in tact en is daarmee een onderdeel van het monument. Ook hier geldt dat de toegepaste constructie traditioneel van opzet is en geen bijzondere of vernieuwende elementen bevat. De toegepaste constructie bij de latere verbouwingen is van indifferente waarde. Hierbij kan gedacht worden aan het funderingsherstel van de toren.

4.2.3 Interieur

Het interieur uit de bouwtijd is aanwezig, zij het in aangepaste vorm. Kerkbanken hebben plaatsgemaakt voor losse stoelen op vernieuwde bordessen, maar dat betreft enkel de inrichting. De nagelvaste afwerking is gaaf aanwezig en dateert voor het merendeel uit de bouwtijd. De verbouwing in de jaren zestig van de 20ste eeuw is van indifferente waarde en draagt niet bij aan de herkenbaarheid van de kerk als zodanig.

4.3 *Waarderingsplattegronden*

Bij de waarderingsplattegronden is voorgaande tekst samengevat in tekening waarbij een kleurcodering is gehanteerd: blauw voor de hoge monumentwaarden, groen voor de positieve monumentwaarden en geel voor de onderdelen die als indifferënt zijn gewaardeerd.

Op de waarderingsplattegrond op nevenstaande pagina is met sterren de aanwezigheid van gebrandschilderd glas-in-lood aangegeven.

Twee onderdelen zijn nader gewaardeerd voor het interieur:

- met een positieve waarde (groen) de oorspronkelijke vaste kasten en onderdelen in de oude sacristie;
- met een indifferente waarde (geel) het vernieuwde liturgisch centrum met nieuwe verhoogde vloer.

Afbeelding 17 – gebrandschilderd glas-in-lood in het oostelijk transept. Dit glas-in-lood is in 1911 aangebracht naar ontwerp van F. Nicolas en Zn.

Hoofdstuk 5 Advies

Op basis van de resultaten van de bouwhistorische verkenning kan worden vastgesteld dat de vm. RK Kerk van de H. Laurentius Parochie van beeldbepalende waarde is. De toevoeging van een sacristie en de vernieuwingen in het interieur zijn van ondergeschikte, indifferente waarde. De toegepaste materialen en technieken, evenals de gehanteerde architectuurstijl, zijn niet bijzonder onderscheidend maar dragen wel bij aan het beeldbepalende karakter van de kerk. De voorname positionering van de kerktoren langs het water draagt daaraan bij.

Het oeuvre van de architect Theo Asseler is breed en er zijn veel verschillende kerken van zijn hand gebouwd. Enkelen daarvan zijn aangewezen als Rijks- of gemeentelijk monument, anderen kennen geen monumentenstatus. Tevens zijn er diverse kerken van Asselaar inmiddels gesloopt. Hiermee kan worden herkend dat een kerk van de hand van Asseler niet automatisch een monumentwaardige kerk is. De Laurentiuskerk is in zekere mate representatief voor het oeuvre van deze architect, alhoewel er ook vergelijkbare kerken reeds zijn aangewezen als monument. De uniciteit van de Laurentiuskerk is daarmee niet bijzonder hoog.

De Laurentiuskerk aan de Herengracht is traditioneel van opzet. De gebrandschilderde glas-in-lood van Van Velzen en Nicolas en de schilderijen van Van Velzen zijn van enige kwaliteit, de overige interieurafwerking is niet noemenswaardig. Het beeldbepalende karakter van de kerktoren is echter evident en brengt een directe herinnering teweeg aan de geschiedenis van de RK Kerk in Weesp.

In 2014 is de kerk aan de eredienst onttrokken en zal in 2015 deel gaan uitmaken van een ruimtelijke ontwikkeling. De kerk zelf kampt met een ernstig probleem aan de fundering van met name de rechter zijgevel en de achtergevel. Dit is de directe aanleiding geweest voor de parochie om het kerkgebouw in 2014 te verlaten.

De ruimtelijke ontwikkeling kan er voor zorgen dat de kerktoren en een deel van de kerk behouden kan blijven en voorkomt leegstand en verval van de gehele kerk. Bij gedeeltelijke sloop zullen dus monumentwaarden verdwijnen. Echter, door behoud van de toren blijven ook monumentwaarden in tact en blijft de in het zicht springende kerktoren herkenbaar voor de stad Weesp. Geadviseerd wordt om bij de gedeeltelijke sloop van de kerk in ieder geval zorg te dragen dat het glas-in-lood behouden blijft en zo mogelijk geïntegreerd kan worden in de nieuwe situatie.

Hylkema Consultants BV,
drs. R.G.M. Pince van der Aa.

HYLKEMA
CONSULTANTS

ERFGOED | RESTAURATIE
BELEID | HERONTWIKKELING
FINANCIERING | ONTWERP

Colofon

Opdrachtgever

Van Vliet/Van Wijnen
p/a de heer C. van Vliet
Postbus 331
1380 AH WEESP

Omschrijving project

Naam:	Laurentiuskerk te Weesp
Projectnummer:	0397
Type onderzoek:	Bouwhistorische notitie met transformatiekader herbestemming

Versie: [05-03-2015]

Opdrachtnemer

Hylkema Consultants BV
Contactpersoon: R. Pince van der Aa
Doelenstraat 20
3512 XJ UTRECHT
T. 030-232 8866
<http://www.hylkemaconsultants.nl>

HYLKEMA
CONSULTANTS

ERFGOED | RESTAURATIE
BELEID | HERONTWIKKELING
FINANCIERING | ONTWERP

Bijlagen

HYLKEMA
CONSULTANTS

ERFGOED | RESTAURATIE
BELEID | HERONTWIKKELING
FINANCIERING | ONTWERP

Bijlage 1

Bouwtekeningen 1874-1900

HYLKEMA
CONSULTANTS

ERFGOED | RESTAURATIE
BELEID | HERONTWIKKELING
FINANCIERING | ONTWERP

Bijlage 2

Bestek uit 1874